

ב

חוג ארכיאולוגי

במשך שנת תש"ט חתקיימו בירושלים שש פגישות של החוג הארכיאולוגי, שבחן הרצו ה"ה פרופ' נ. ה. טור-סיני (אותות לכיש) בכיתו של פרופ' ל. א. מאיר ביום ו' בשבט; מר ש. ייבין (מקדשי בית שאן) בדירתו של ד"ר א. ברגמן ביום כ"ז בשבט; פרופ' מ. ד. קאסטו (העלילה האוגריתית על בעל וענת) בדירתו של ד"ר ע. בן-דור ביום י"ח באדר; ד"ר מ. שטקליס (שרידי תרבות ניאוליתית בשער הגולן) בדירת פרופ' א. רייפנברג ביום ב' באייר; ד"ר י. פראוור (בעיות המצור ויישובה של ירושלים בימי הצלבנים) בדירת מר ש. ייבין ביום כ"ב באייר; פרופ' א. סאריסלו (כלי נגינה במקרא), בדירתו של מר מ. גורדון ביום י"ד בסיון.

ג

פעולות ספרותיות

בספרייה לידיעת הארץ של החברה העברית לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה בהוצאת מוסד ביאליק יצאו לאור ספרו של א. יערי: מסע ר' משולם מולטירה לארץ ישראל, בצירוף מבוא והערות, וספרו של מ. אבי-יונה: גיאוגרפיה היסטורית של ארץ-ישראל בתקופת הבית השני, המשנה ותחלמוד, והולכת ונגמרת הדפסתו של הקובץ ארץ כנרות ובימים הקרובים הוא יצא לאור. הקובץ מכיל את ההרצאות שהושמעו בכינוס הרביעי לידיעת הארץ ונערך על ידי ה"ה ש. ייבין וד"ר ח. ז. הירשברג.

על השינויים בהוצאת ה"ידיעות" החל מחוברת זו ועל הוצאת שנתון החברה ראה נפתח דבר מאת ד"ר ב. מיזלר.

ד

האסיפה הכללית

האסיפה הכללית של החברה נמכנסה בירושלים ביום ד', ב' בחנוכה, כ"ו בכסלו תש"ט במטרת הכינוס החמישי לידיעת הארץ באולם הגימנסיה ברחביה. פרופ' ל. א. מאיר, נשיא החברה, ישב בראש. מר ש. ייבין מסר דו"ח על פעולות החברה בשנתיים האחרונות בשטח החסירות, הפרסומים והמצאת ידיעת הארץ. ד"ר א. נבנצל, גזבר הכבוד, מסר דו"ח כספי קצר ועמד על הקשיים בהם נתקלת החברה ביחוד בימי המלחמה.

בזכות השתתפו ד"ר ז. וילנאי, ד"ר מ. אבנימלך, ד"ר י. שטנר, וה"ח ב. ספיר, בן-אלי, נחמיה צורי, א. פרנקל ואחרים. כל המתווכחים עמדו על הצורך להגביר את פעולות החברה, להסיק ידיעת הארץ בצבא ובנוער ועל האפקים החדשים שנפתחו לפני החברה עם תקומתה של מדינת ישראל. לאחר דברי התשובה של מר ייבין נבחר ועד חדש בהרכב הבא:

פרופ' ל. א. מאיר — נשיא כבוד. מ. אבי-יונה, י. בן-צבי, ד"ר א. בירן, ד"ר ח. ז. הירשברג, ש. ייבין, מהנדס ז. ליפשיץ, ד"ר ב. מיזלר — יו"ר, ד"ר א. נבנצל — גזבר-כבוד, ד"ר ב. קירשנר, פרופ' א. רייפנברג, פרופ' מ. שובה.

למועצת החברה נבחרו שני חברים חדשים: אלוף יגאל ידן וד"ר מ. שטקליס. לעזרת הביקורת נבחרו ה"ה י. האפט ועו"ד ח. קרונגולד.

ה

סקר ארכיאולוגי במדינת ישראל

ועד החברה קיבל בהתלהבות את תכנית הסקר המובאה להלן, ומילא את ידיו של יו"ר החברה ד"ר ב. מייזלר להתחיל מיד במשא ומתן עם כל הגורמים המעוניינים בדבר.

תכנית המפעל

א. המטרות:

- (1) לבדוק, לרשום, ולתאר את כל שרידי העבר בשטח המדינה;
- (2) לאסוף נתונים על היישובים המבצרים, הנמלים הדרכים ועל ניצול אוצרות הטבע והספקת המים בימי קדם;
- (3) לצבור חומר לגיאוגרפיה הכלכלית ולתולדות התקלאות בארץ עד הזמן החדש;
- (4) להסיק מסקנות על חלקו של עם ישראל בתרבות הארץ בתקופות השונות.

ב. האמצעים:

- (1) מפעל הסקר יוצא לפועל במשותף על-ידי ממשלת ישראל באמצעות מחלק העתיקות, האוניברסיטה העברית באמצעות המכונים והחוגים המתאימים, והחברה לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה.
- (2) הסקר יהווה מוסד עצמאי שיתנהל על-ידי קורטוריון מורכב מבאי-כוח שלוש המוסדות הנ"ל במידה שווה, שנים מכל אחד, שיבחרו יושב-ראש כחבר שביעי (בהתיעצות עם שלוש המוסדות).

(3) הקורטוריון ינהל את הפעולה כולה עד גמר פירסומו של החומר, ויהיה אחראי למנגנון הסקר, לתקציבו ולרכושו.

(4) הסקר יעסיק מספר עובדים קבועים, וכמו כן עובדים מדעיים שיעשו עבודה חלקית בלבד.

העובדים הקבועים יהיו: מנהל הסקר, הארכיאולוג בשדה ושנים-שלושה עוזרים ארכיאולוגיים; מנהל הארכיון ועוזרו; מהנדס ומשרטט, צלם, מזכיר, שתי כתבניות. העובדים עבודה חלקית בלבד יהיו: רכז עבודת העזר במדעי הטבע ובעניני הטכניקה; פריהיסטוריון, כרטוגראף, מומחה לאנומסטטיקה הערבית. חוץ מאלה תידרש עזרת אנשי מדע במקצועות שונים, שיעשו עבודת עזר זמנית, כגון גיאולוג, טופוגראף, אפיגראפים וכו'.

ג. נוחל הפעולה:

1. בשנה הראשונה ייעשה הסקר בשטח מצומצם בשרון. תכנית זאת מכוונת לרכוש נסיון רב בפעולה מדעית זאת, שכמוה לא נעשתה בשבעים השנים האחרונות, ויחד עם זאת להכשיר את החוקרים הצעירים לעבודה בו בזמן באיזורים שונים בכדי לקדם את מפעל הסקר ולסיימו בזמן קצר ככל האפשר. לפי תכנית זאת יהיה צורך לעשות את העבודה בשדה בכל שטחה של מדינת ישראל במשך חמש-שש שנים.

2. בזמן העבודה בשדה יתגלה בוודאי הצורך לערוך בדיקות ארכיאולוגיות לכירור תקופות חשוב או לכירור בעיות ארכיאולוגיות מסוימות.

3. בו בזמן תיעשה עבודת הארכיון, שבו ירוכזו כל הדו"חים, המפות, התכניות, התצלומים, הצילומים מן האויר, וכיו"ב.
4. לעומת זאת יהיה צורך להקדיש זמן ממושך יותר לעיבוד החומר ולפרטומו בסטרי המסקרים, שכל אחד מהם ידון בגבולות גליון אחד (או שני גליונות) של מפת 1:20000. הספר הראשון יצא לאור בשנה השניה לסקר וישמש דוגמה לעוסקים בעבודה זו.
5. בעיבוד החומר ישותפו ככל האפשר יותר חוקרים משלושת המוסדות הנ"ל, כל אחד במקצועו ובזיקתו לבעיה מסוימת, אבל עיקר עבודת הפירסום תיעשה על-ידי העובדים הקבועים של הסקר, שעליהם תחול האחריות לפירסום כולו.
6. הקורטוריון יבחר במערכת שתטפל בהוצאת הספרים הנ"ל זה אחר זה. הפירסום יהיה בשתי שפות: בעברית ובאחת השפות האירוסיות (אנגלית או צרפתית).

1

ב ס נ י פ י ם

האסיפה הכללית של חברי החברה בתל-אביב

במעמד קהל רב מכל החוגים, בנוכחות שר החינוך וההשכלה מר ז. שזר ויו"ר הסוכנות היהודית מר ב. לוקר, פתח מר יצחק בן-צבי את האסיפה של החברה העברית לחקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה בתל-אביב ביום חמישי, כ"ז אייר ש"ז באולם מוזיאון תל-אביב בשעה 8.30 בערב. בדבריו עמד היו"ר על התמורה הגדולה שחלה בארץ בשנה האחרונה בחיים המדיניים, הכלכליים והתרבותיים. השתחררנו משעבוד מלכויות, זכינו למדינת ישראל שמקיפה את רוב שבטי ישראל וזכות זו מחייבת אותנו להוקיר כל רגב, כל פינה, וקודם כל לדעת את המולדת, יריעה לרוחב ולעומק. שמעון, יששכר, זבולון, נפתלי, מנשה ובנימין שוב אינם שמות מופשטים, אלא קשורים הם אל מרחבי הנגב, אל העמק, הגליל, עכו ובית-שאן. ובמחקר לעומק לא הסתפקנו במחקר טבריה ובית-שערים מימי התלמוד והביזאנטים אלא הגענו אחורנית לתקופת מלכי ישראל בתל הירקון, עין-גדי משיר השירים, אילת ועציון גבר מימי שלמה המלך. לא קומץ של חלוצי המחקר, אלא רבבות חיילים, מתיישבים ועולים באו במגע בלתי-אמצעי עם הנגב הירחמאלי, עם שבט נפתלי, עם דן של שמשון, עם ים-סוף והתקרבו לקדש ברנע. ידיעת הארץ דרושה לרבבות ולמאות אלפים, והם ישמרוה ויעמיקוה. לא הממשלה בלבד אלא כל היישוב מצווה לגלות יומה, לשמור ולגלות עקבות זכויותינו בארץ.

לאחר קריאת ברכתו של שר התחבורה מר ד. רמז והרב הראשי מר י. מ. טולידאנו הביא ד"ר ע. בן-דור את ברכת מחלקת העתיקות של הממשלה. בתוך שאר דבריו דרש מכל אחד שיעזור בנטיעת יחס של כבוד ומורא בלב הקהל לעתיקות. על כל אחד מוטלת החובה להגן על השריידים ולשמור עליהם מכל משמר. שיתוף פעולה של מחלקת העתיקות והחברה יביא ברכה והישגים גדולים בכל השטחים.

פרופ' מ. שובה הרצה על תולדות יפו וכתובתיה מימי התלמוד. הוא עמד בהרצאתו על מכנה העדה היהודית ביפו בימי היוונים, על התרבות והכלכלה היהודית, ודן על כמה כתובות אופיניות לאותה תקופה בלשון היוונית. גם בימי המשנה והתלמוד ישב ביפו קיבוץ יהודים מכל

ארצות הגולה וגם אז היו מאורגנים בעיקר לפי "לנדסמאנשטטים". כשישים מצבות קברים, רובן הגדול נושאות כתובות יווניות, מעידות על הישוב היהודי ביפו, שנחדש לאחר כל הגירושים של שליטי רומא ושליחיהם. היהודים חיו יחד עם היוונים; שמות המשתמעים כיווניים וכעבריים כאחד מעידים על תרבותם הכפולה של בני הישוב ביפו בזמן ההוא. הקברים שנתגלו הם של בעלי מקצועות שונים, מוכרי כדים, אופים, פועל אחד ואשה אחת בני משפחת דייגים מיפו. עניין מיוחד יש בקבר שבו נקבר "תנתום בן שמעון בן בנימין שר המאה של המחנה", כלומר נכדו של קצין במחנה חיל המצב הרומאי במקום, אשר שמר על יהדותו.

ד"ר ב. מייזלר, יו"ר החברה, סקר את פעולותיה של החברה בשנים האחרונות, בשטח החפירות, הפירסומים והפצת ידיעת הארץ, וכן הזכיר המרצה את התכניות האחרות לפיתוח פעולה נרחבת לקידום המחקר, הפירסום והפוטולאריזציה של ידיעת הארץ והארכיאולוגיה היהודית על ידי מפעלים שונים, הרצאות, תערוכות, טיולים וספורים. אך כל זה יבוצע אם תבוא תמיכה בממדים רחבים מצד הציבור הרחב.

לאחר ויכוח קצר נתקבלו ההחלטות הבאות:

(א) האסיפה מקבלת בקורת רוח את הדו"ח על פעולות החברה בשנה הראשונה לעצמאות ישראל.

(ב) החברה הועמדה לפני תפקידים נכבדים במדינת ישראל ואפשרויות מחקר נרחבות. על הועד החדש שייבחר יוטל התפקיד לעמוד לימינו של הועד המרכזי במימוש חכמות פעולותיו המדעיות והספרותיות, כגון חפירות ארכיאולוגיות, קידום המחקר בענפים שונים של ידיעת הארץ, הוצאת השנתון, הוצאת ה"ידיעות" והספרייה לידיעת א"י.

(ג) מחובתו של הועד החדש לפתח פעולה נרחבת בפוטולאריזציה של ידיעת הארץ והארכיאולוגיה היהודית על ידי סדרת הרצאות, ימי עיון, סיורים ותערוכות בת"א.

(ד) חברי החברה וידידיה בת"א מתחייבים לרכוש חברים ותומכים לחברה. כל חבר יתן ידו לחברה ויתרום את תרומתו.

לועד החדש נבחרו ה"ה:

ה. אלפרין, ב"צ ארגוב, סגן אלוף בלכטובסקי, י. ברסלבסקי, י. גולדברוט, ש. הנדלר (מזכיר-כבוד), גב' חנה טולקובסקי, ד"ר א. להמן (יו"ר), ד"ר ו. מוזס, ד"ר י. משצ'נסקי, ד"ר נ. סדובסקי, מהנדס י. פינקרפלד, מ. קניוק, ז. שובה.

ז

שונות

לפרופ' א. ל. סוקניק מלאו בימים אלה שישים שנה. יובלו של זקן הארכיאולוגים היהודיים עמד בסימן מחקרו המונומנטלי — בפענוח הגווילים מן המערה במדבר יהודה, בעיבוד החומר היקר ובהכנתו לדפוס, וכמו כן בסימן של סיום חפירותיו בשטח בית הכנסת השמרני בשעלבים. ועד החברה ומערכת הידיעות מברכת את פרופ' סוקניק, שיוסיף ליצור עוד הרבה שנים בשטח הארכיאולוגיה הארצישראלית והיהודית ויראה פרי-ברכה בעמלו.

בחודש זה מלאו שבעים וחמש שנה לחבר מועצת חברתנו, החוקר והסופר רב הכוליות, הפרופ' י. קלוזנר. בשנת היובל הוציא לאור הפרופ' קלוזנר ספרים מספר בשטחים שונים,

וביניהם שני הכרכים הראשונים של ספרו הגדול היסטוריה של הבית השני. אנו מאחלים לו, שיזכה לסיים את המפעל החשוב הזה וימשיך עוד שנים רבות להעשיר מפרי עטו את ספרותנו המדעית.

ועד החברה שולח את ברכותיו ואיחוליו הלבביים לשני חברי הוועד המנהל הנמצאים כעת בחוץ-לארץ, לפרוס' א. רייפנברג ליובלו חמשים ולפרוס' מ. שובח ליובלו השישים. ד"ר ב. מייזלר, יו"ר החברה, נתמנה כחבר לקורטוריון החדש של מוסד ביאליק. החברה הוציאה לאור לפני חצי שנה פרוספקט חדש, מחודר, בעברית ובאנגלית, לרכישת חברים ותומכים לחברה בארץ ובחוץ-לארץ. בפרוספקט נמנו מטרות החברה ופעולותיה, רשימת הפרסומים ואוסף תמונות מהפירותיה השונות של החברה במשך שנות קיומה. הוועד המנהל הקציב הקצבה מיוחדת להוצאות חקירה גיאולוגית על גדות חירקון. החקירה נערכה ע"י ד"ר מ. אבנימלך ותוצאותיה הראשונות מתפרסמות בחוברת זו. משרד החברה הועתק לדירתו של ד"ר ח. ז. חירשברג, סימטת אוריון, בית דפוס עזריאל.

ח

דו"ח כספי

הכנסות החברה והוצאותיה בשנת תש"ח

הוצאה	הכנסה	
דמי חבר בארץ והוצאות גביה	127.400 ל"י	34.620 ל"י
תרומות בארץ	" 140.000	"
תרומות ודמי חבר בחו"ל	" 19.643	"
אדמיניסטרציה, מזכירות ומשרד	" 8.515	174.622
הוצאות כלליות שונות	" 3.150	"
הוצאות "ידיעות"	" 59.685	328.689
הכינוס הרביעי לידיעת הארץ	" 589.100	388.646
קובץ "ארץ כנרות"	" 50.000	"
סך הכל	" 944.343	979.727
גרעון	" 35.384	"
	" 979.727	979.727

הערות

1. בשנת תש"ח חלה ירידה ניכרת בהכנסות החברה מפאת תנאי המלחמה והניתוק הממושך של המרכז מיתר חלקי הארץ. בשנת תש"ט עלו הכנסות החברה. הדו"ח הכספי לשנה זו יתפרסם בחוברת הבאה.

2. הוצאות החפירות הארכיאולוגיות לא נכללו בדו"ח זה, וכן תתפרסמה לאחר סיומן.